

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

FEATURES OF TRANSLATION OF ENGLISH LEGAL TERMINOLOGY

Логінова Л.В.,

orcid.org/0000-0003-2263-9457

старший викладач кафедри філології

Одеського національного морського університету

Осадча М.О.,

orcid.org/0000-0002-8617-8568

студентка IV курсу

Навчально-наукового морського гуманітарного інституту Одеського національного морського університету

У статті висвітлено особливості перекладацької діяльності у сфері юриспруденції крізь аспект використання англійської та української мов. Визначено актуальність досліджуваної теми звертаючи увагу на сучасний стан суспільного, економічного, політичного розвитку держави, вказуючи при цьому на необхідність здійснення аналізу з огляду на зовнішньоекономічне становище, статус на міжнародній арені та національні орієнтири. Характеризуючи визначення та ознаки юридичного терміну, досліджено потребу вирішення дискусійного питання щодо його багатозначності та різноманітності позицій наукового середовища. Досліджено структуру юридичного терміну через поділ на такі категорії як прості терміни, складні терміни та терміни-словосполучення з додаванням відповідних прикладів. При аналізуванні виявлено специфіку та відмінності у правових системах національного права і, як наслідок, відмінності в термінології, яка в них застосовується. Встановлено найпоширеніші прийоми, що застосовуються при перекладанні правової термінології, до них належать: переклад за допомогою лексичного еквівалента; калькування; транскрибування; транслітерація; описовий переклад; приблизний переклад; переклад із допомогою аналога; переклад шляхом створення неологізму. Доведено наявність розвиненої системи правової термінології в англійській мові через наведення різноманітних прикладів-синонімів. Зазначаючи особливості здійснення перекладу, виявлено перелік певних проблем перекладання, які потребують скрупульозного вивчення, дослідження та вирішення в перспективному напрямку. Такими проблемами є наявність розбіжностей в граматиці та морфологічні особливості української та англійської мов; відсутність потрібних еквівалентних відповідників найчастіше з боку української юридичної термінології, що призводить до калькування термінів з подальшою потребою додаткової їх характеристики; відсутність можливості використання латинської термінології, що зумовлено втратою її цінності та застосування у відповідних сферах. Підкреслено, що переклад юридичних документів англійського права може істотно вплинути на подальший розвиток національної правової системи (її складників), тому такий процес повинен знайти своє чітке правове відображення в національному законодавстві.

Ключові слова: переклад, термінологія, юридична термінологія, юридичний термін, реципієнт, аналог-відповідник, еквівалент, проблеми перекладу, юридичні реалії.

The article highlights the peculiarities of translation activities in the field of jurisprudence through the aspect of using English and Ukrainian languages. The relevance of the research topic is determined by paying attention to the current state of social, economic, political development of the state, pointing to the need for analysis given the foreign economic situation, status in the international arena and national benchmarks. Characterizing the definitions and features of the legal term, the need to address the issue of its ambiguity and diversity of positions of the scientific community is investigated. The structure of the legal term through the division into such categories as simple terms, complex terms and terms-phrases with the addition of relevant examples is studied. The analysis revealed the specifics and differences in the legal systems of national law and, as a consequence, differences in the terminology used in them. The most common methods used in the translation of legal terminology are identified, they include: translation using the lexical equivalent; tracing; transcription; transliteration; descriptive translation; approximate translation; translation by analogue; translation by creating a neologism. The existence of a developed system of legal terminology in English has been proved by giving various examples of synonyms. Noting the peculiarities of translation, a list of certain translation problems that require careful study, research and solution in a promising direction. Such problems are the presence of differences in grammar and morphological features of the Ukrainian and English languages; the lack of the necessary equivalent equivalents is often from the Ukrainian legal terminology, which leads to the tracing of terms with the subsequent need for additional characteristics; lack of possibility to use Latin terminology, due to the loss of its value and application in relevant fields. It is emphasized that the translation of legal documents of English law can significantly affect the further development of the national legal system (its components), so this process should find its clear legal reflection in national law.

Key words: translation, terminology, legal terminology, legal term, recipient, equivalent counterpart, equivalent, translation problems, legal realities.

Постановка проблеми.

В умовах сьогодення можна чітко простежити зростаючу тенденцію щодо посилення спроб України стати частиною інтеграційного процесу,

центром якого являється Європейське товариство, а також пов'язаний з цим досить швидкий розвиток політичних відносин з іншими державами та як наслідок розширення державно-пра-

вових зв'язків на міжнародній арені. Відповідно дана зовнішньополітична правова ситуація зумовлює порушення низки питань, пов'язаних з перекладом юридичних нормативно-правових актів, оскільки мова права включає професійну лексику, кількісний склад якої весь час помітно зростає. До того ж, національна юридична термінологія через кожний циклічний проміжок часу зазнає динамічних змін та розвивається паралельно з розвитком суспільства, адже перебуває в постійному контакті з ним, реагує на зміни мовної ситуації, втілює та передає наукову інформацію та характеризується широким різноманіттям певних сфер застосування. У зв'язку з цим, зважаючи на відмінності у правовій системі України та англійських країн, переклад юридичної термінології входить до кола найскладніших проблем у галузях лінгвістики та перекладознавства.

Загалом перекладацька діяльність аспекті юридичної термінології є досить важким процесом ще й тому, що аналогічні терміни у двох мовах часто визначають різні поняття та різний ступінь вагомості близьких за значенням понять, оскільки відбувається порівняння не лише термінів, а й різних правових систем і обмеження лише словниковим довідником тут не забезпечить формування правильного уявлення про відповідну лексичну одиницю. Якщо зіставити американську й британську юридичну термінології, то можна виявити, що в них існують відмінності на рівні національно-культурного компонента навіть у термінах, які позначають універсальні поняття права. Наприклад, «ордер на арешт» буде еквівалентний американському «arrest warrant» і британському «bench warrant». Під час перекладу цих термінів необхідно враховувати специфіку права Великобританії та США. Урахування специфіки законодавчої й правової системи країн, безумовно, передбачає вміння перекладача орієнтуватися в правових системах.

Тому проблема перекладу англійської юридичної літератури належить до актуальних з огляду на сучасні державотворчі та суспільні процеси і потребує ґрунтовного дослідження та пошуку способів полегшення перекладацької діяльності у правовій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою юридичного перекладу останнім часом займалися такі науковці як А. Анісімова [1], А. Ключина, А. Здор, О. Радишевська, І. Шумило [7], М. Карпушина, В. Згурська [5] та інші. Проте питання адекватності перекладу юридичних термінів та їх лексичних особливостей в англійській мові потребує подальшого вивчення

та дослідження, оскільки таке питання наразі є ще недостатньо висвітленим у сучасному перекладознавстві.

Постановка завдання.

Метою дослідження є висвітлення особливостей перекладу правової термінології в рамках «англійська-українська» та дослідження труднощів, які можуть виникати при цьому, що й зумовлює вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття юридичного терміну як базисної одиниці перекладу
- дослідити особливості юридичного терміну
- розглянути найпоширеніші прийоми перекладу правової термінології
- висвітлити проблеми, що можуть виникати в ході перекладацької діяльності
- проаналізувати перспективи та шляхи удосконалення перекладацького процесу в контексті юридичної термінології.

Виклад основного матеріалу.

Юридичний переклад є одним із видів спеціального перекладу, об'єктом якого є передача засобами іншої мови нормативно-правових письмових чи усних текстів. Даний вид перекладу має ряд особливостей, з якими повинен бути обізнаним перекладач юридичного тексту, оскільки помилки у перекладі можуть призвести до конфлікту між сторонами юридичного дискурсу, судових позовів чи припинення співпраці.

Юридична термінологія – це словесні позначення понять, які використовуються під час ухвалення закону (іншого нормативного юридичного акта) [1, с. 295].

Базовою основою правового перекладацького процесу є юридичний термін, на якому й ґрунтується діяльність. А.О. Дудка зазначає, що, «юридичний термін – це слово чи словосполучення, яке співвідноситься з поняттям і предметом правової професійної сфери та на основі цього співвідношення входить до юридичної терміносистеми як її невід'ємний елемент» [3, с. 13].

В свою чергу А.Г. Анісімовою подається таке визначення: «юридичний термін – це слово, яке вжито в законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, що має точний і певний сенс, відрізняється смисловою однозначністю й функціональною стійкістю» [1, с. 295]. Це визначення є помилковим, оскільки багато термінів є багатозначними та багатогранними, що суперечить «однозначності значень», про що вказано у визначенні.

Дані визначення є протилежними та дискусійними, а отже відображають певну неоднозначність, суперечливість позицій у наукових колах,

що в подальшому призводить до прийняття перекладачами однієї з наведених позицій та здійснення на її основі своєї професійної перекладацької діяльності. Від обраної ними позиції залежатиме правильність, точність, об'ємність та відповідність перекладу.

У сучасній юридичній мові існує низка особливих вимог щодо юридичних термінів, які мають бути враховані в процесі перекладу. До них належить: співвідношення із позначуванним поняттям спеціальної сфери, незалежність терміну відносно контексту, наявність дефініції, прагнення до однозначності, системність, функціональна усталеність, відповідність термінологічним стандартам, раціональна стислість, кодифікованість, умотивованість, стилістична нейтральність, словотворча спроможність, граматична правильність, коректність [2, с. 42]. Визначений перелік не є вичерпним, але важливо дотримуватись визначених особливостей для відокремлення уявлення про нормативну та ненормативну термінологію в юридичній сфері.

За структурною характеристикою переважна більшість юридичних термінів є похідними. З них більше половини – терміни-словосполучення, а всі інші створено за допомогою різних способів словотворення (суфіксація, префіксація, словоскладання). Усі терміни за своєю будовою поділяються на: прості (складаються з одного слова): *legislation* – законодавство; складні (складаються з двох слів): *Supreme Court* – Верховний суд; терміни-словосполучення (складаються із декількох компонентів): *specific performance* – реальне виконання.

Для нового сучасного періоду англійської мови найтипівішими виступають запозичення в галузі міжнародного права та дипломатії, що зумовлено суперництвом Франції та Англії у боротьбі за колонізацію території Індії та Америки, а також союзом Франції та Англії у період Першої та Другої світових воєн та значним впливом Франції на розвиток міжнародної політики. Деякі терміни набули в мові реципієнта правового та неправового значення [6, с. 131]:

З огляду на визначені особливості, при перекладі юридичних термінів застосовуються такі найпоширеніші прийоми [7, с. 277]:

1) переклад за допомогою лексичного еквівалента, наприклад: *legal case* – судова справа, *forensic medical examination* – судово-медична експертиза, *common law* – загальне право, *family law* – сімейне право, *corporal punishment* – тілесне покарання; *assassin* – убивця);

2) калькування – відтворення комбінаторного складу слова чи словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови, наприклад: *accomplice of attempt* – співучасник у замаху на життя; *according to law* – відповідно до закону, *multiple accredit* – множинне акредитування); *multiple accredit* – множинне акредитування;

3) транскрибування – формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу, наприклад: *securutization*, *lex scripta* – писаний закон, *ultra vires* – поза компетенцією або за межами повноважень);

4) транслітерація – формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу, наприклад: *solicitor* – солісітор, *barrister* – баррістер, *legitimism* – легітимізм, *vice-chancellor* – віце-канцлер, *visesconsul* – віце-консул);

5) описовий переклад – це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, яке дає її пояснення або визначення, наприклад: *official accusation* – офіційне звинувачення (у здійсненні злочину);

6) приблизний переклад – переклад, за якого зберігається основне значення слова, проте в мові мети слово відрізняється від мови оригіналу лексичним фоном, наприклад: *police photographer* – судовий фотограф, *notary public* – державний нотаріус;

7) переклад із допомогою аналога – одного із декількох можливих синонімів, наприклад: *claim* – позов; праводомагання; претензія; вимога,

Приклади набутих реципієнтів

Слово	Правове значення	Інші значення
action	звинувачення, позов; судовий процес	діяльність, дія
claim	позов, офіційне звернення до суду про відшкодування збитків	заява, вимога, претензія
sentence	вирок, судові рішення	речення, сентенція
appeal	апеляція, право на апеляцію	звернення

notice – попередження, повідомлення, заява, сповіщення, попереджати, заявляти сповіщати; сповіщення про готовність судна до завантаження; нотіс; знання, обізнаність;

8) переклад шляхом створення неологізму, неологізм у юридичній лінгвістиці передбачає наявність слова чи словосполучення, якого не існує в правовій системі мови перекладу, наприклад: stay-in – пікетування; has-been – політичний діяч, який утратив свій вплив.

Проблема перекладу термінології є однією з основних проблем перекладу юридичних текстів. Усе це визначається комплексом причин, серед яких варто виділити труднощі, пов'язані зі специфічними характеристиками юридичного терміна; труднощі, що виникають через розбіжність правових систем держав, отже, через розбіжності обсягів понять, що передаються термінами-аналогами; а також труднощі, викликані існуванням специфічних одиниць, які є специфічними для однієї системи термінів, отже, їх перекладацькі еквівалентні відповідники відсутні в іншій правовій системі.

Як зазначалось, досить часто на практиці зустрічаються випадки розбіжностей в граматичних, синтаксичних, морфологічних будовах англійської та української мов, тоді для вирішення таких розбіжностей доводиться використовувати певні трансформації. Вони можуть застосовуватись у вигляді перестановки (prosecutorial judgement – рішення обвинувальної влади); заміни (Criminal Justice Act – Закон «про кримінальне правосуддя»); додавання (citizen's arrest – затримання правопорушника цивільною особою); вилучення (sea lawyer – акула (спеціаліст із морського права)).

Англійська мова має розвинуту термінологічну систему для позначення юридичних реалій. Так, для позначення юридичних професій існують терміни, більшість яких є синонімами: lawyer, law agent, jurist, jurisprudent, solicitor, advocate, attorney, barrister, counsel, legal expert, man of law. Найбільш загальний термін – lawyer перекладається як юрист, адвокат, законознавець, правознавець. Широке поле охоплюють терміни: jurist, jurisprudent, legist, legalist, man of law – які в залежності від конкретної ситуації також перекладаються як юрист, адвокат, законознавець, правознавець. Law agent вживається для позначення будь-якого юриста, за винятком адвоката, а також перекладається як повірений, стряпчий. Складна термінологічна система відображає чітку градацію в межах професії адвоката: advocate – найбільш загальний термін в даному

випадку; solicitor – адвокат, що дає поради клієнту, готує справи, але не має права виступати в судах нижчої інстанції, повірений; barrister – адвокат, який має право виступати в судах лише вищої інстанції, для нього справи готує solicitor. Counsel також вживається у значенні адвокат, але означає адвоката, який дає консультації, юрисконсульта. Найбільш близьким синонімом цих двох термінів є barrister. Декілька значень має термін attorney, у тому числі й адвокат, однак у першу чергу він вживається для позначення прокурора.

Очевидна нестача юридичних відповідників в українській мові змушує юристів калькувати більшість назв юридичних професій. Так, в українській мові з'явилися терміни солісітер, барістер, аторней, які, у свою чергу, потребують додаткового тлумачення. Тому очевидним постає той факт, що законодавець повинен дати юридичному термінові одне-єдине визначення, включити в нього всі істотні ознаки, які є регулюючими за характером і мають юридичне значення. Наявність у терміна декількох різних законодавчих дефініцій веде до нечіткості, розпливчастості юридичного регулювання, породжує непорозуміння і помилки, як правило, з боку тих, на кого поширюється дія нормативного акта.

Проблеми, викликані певними труднощами перекладу, стали причиною того, що висунуто пропозицію передавати всі ключові терміни юридичних мов країн заходу латинською мовою для полегшення комунікації й процесу юридичного перекладу.

Латинська мова справила значний вплив на юридичну лексику англійської мови. Незважаючи на те що багато термінів юридичної англійської мови мають споконвічне походження, вплив римського права і, як наслідок, латинської мови, якою воно функціонувало, є очевидним. Навіть у сучасній англійській юридичній мові безліч термінів і фраз, які з великою частотністю використовуються в текстах, зберігаючи своє латинське написання: nulla poena sine lege (немає покарання без закону, що упроваджує його) тощо. Зробити вибір про переклад або збереження латинської мови перекладач повинен спираючись на традиційну практику в приймаючій культурі та її юридичних текстах. Наприклад, restitutio in integrum можна залишити в тексті латинською мовою, але можна перекласти терміном сучасної англійської мови «restitution» [4, с. 58].

Та проблематичним й досі являється те, що ідея про використання латинської мови не може бути втілена на практиці, оскільки цінність латинської мови втрачається з кожним роком, осо-

бливо в межах правової комунікації та є досить обмеженою.

Висновки.

Проаналізувавши проблематику перекладання юридичної літератури, доцільно буде запропонувати шляхи удосконалення та спрощення цього об'ємного та складного процесу. Враховуючи, що основні перешкоди здійснення перекладу юридичних термінів на англійську мову полягають у їх багатозначності, відсутності відповідника та наявності розбіжностей мовних структур, варто застосовувати наведені прийоми перекладу, а особливо транскрибування, транслітерацію, калькування та шляхом підбору аналогового перекладу. Важливим є те, що переклад юридичних термінів включає переклад з однієї правової системи в іншу, особливу увагу слід приділяти проблемі адекватності та еквівалентності, адже юридичні терміни розвиваються в різних соціально-культурних та історичних умовах та в більшості випадків між ними немає повної еквівалентності.

Таким чином, у ході дослідження було виявлено, що труднощі перекладу юридичних термінів спричинені їх багатозначністю та нерідко відсутністю повних відповідників у мові перекладу. З метою адекватного перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську перекладач повинен знати принципи термінотворення; орієнтуватися в чинному законодавстві; володіти спеціальною лексикою і знаннями щодо особливостей використання іноземної юридичної термінології в певному контексті; користуватися спеціальною довідковою літературою.

Удосконалення та модернізація національної перекладацької діяльності має важливе значення в ході подальшого розвитку держави, поліпшення її політичної та зовнішньоекономічної репутації, а також посиленої співпраці в рамках міжнародної діяльності. Оскільки обрана тема є актуальною, перспективами її дослідження стане розгляд термінології правової сфери в художньому тексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Анисимова А.Г., Архипова М.А. Англоязычные юридические термины: оптимизация процесса обучения. *Вестник Московского государственного института международных отношений*. 2014. № 4 (37). С. 294–298.
2. Артикуца Н.В. Законодавчі терміни та визначення. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ. Том 90. Юридичні науки*. 2009. С.39-44.
3. Дудка А.А. Класифікації англійських юридичних термінів та прийоми їх перекладу на українську мову. *Вісник Львівського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2009. № 12(175). С.13.
4. Дуднік Г.С. Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 43. С. 56-58.
5. Згурська В. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу. *Актуальні проблеми слов'янської філології* : збірник наукових статей. 2010. Вип. XXIII. С. 535–542.
6. Шило В. Генезис і становлення англійської правничої та адміністративної термінології. *Вісник Львівського університету (Серія : іноземні мови)*. 2003. № 11. С. 126–132.
7. Шуміло І.І. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *«Молодий вчений»*. 2017. № 12 (52). С.275-278.